

догматичні та знання, які не набувають апріорної форми, скептичними, що є не зовсім вірним.

Існує традиція негативного трактування скептицизму й у вітчизняній філософії. Це пов'язано з тим, що за доби панування марксистсько-ленінської філософії ті течії, представники яких критикувалися її класиками, або просто суперечили її постулатам, називалися скептиками у негативному значенні цього слова. Зокрема, сам К. Маркс вважав скептиків Античності не гідними того, щоб з'явитися після такого філософа, як Аристотель. На нашу думку, це зумовлюється тим, що марксизм, не міг змиритися з тим, що мислителі, які жили на самому початку розвитку філософської думки, вже тоді змогли досить влучно та гостро підкреслити недоліки його системи. Тому у підручниках та філософських працях радянської доби певним філософам, наприклад, тому ж Д. Г'юму, закидається скептицизм, як щось ганебне. Теорії цих філософів подаються як непереконливі та суперечливі. Традиційним є вище згадане ототожнення скептицизму та агностицизму.

З даною трактовкою скептицизму пов'язана і проблема досить поверхової до нього уваги у сучасних дослідженнях. Скептицизм вважається або мертвою та непотрібною течією Античності, що не має ніякого зв'язку із сьогоденням, або негативною ознакою певних філософських теорій, за які вони вже заслуговують суворої критики.

Висновки

В. В. Загороднюк

ПРОБЛЕМЫ ТОЛКОВАНИЯ СКЕПТИЦИЗМА: ОТ СЕКСТА ЭМПИРИКА ДО Д. ХЬЮМА

Статья посвящена теоретическим принципам анализа скептицизма. При помощи рассмотрения концепций Секста Эмпирика и Дэвида Юма отрицается правильность существующего разделения скептицизма на «полный» и «неполный». Также пересмотрены существующие упрямые взгляды, касающиеся данной проблемы.

Ключевые слова: скептицизм, сомнения, античная философия, философия Нового Времени

V. Zagorodniuk

THE PROBLEMS OF SKEPTICISM INTERPRETATION: FROM SEXTUS EMPIRICUS TO D. HUME

This article is devoted to the theoretical foundations of the analysis of skepticism. The correctness of the existing distribution of skepticism to "complete" to "incomplete" is denied with consideration of the philosophical concepts of Sextus Empiricus and David Hume. Also there was made the revision of existing biased views on the problem of skepticism.

Key words: specticism, doubt, ancient philosophy, philosophy of New Age.

УДК 130.2 (045)

Г.М. Клешня

ПОНЯТТЯ ІДЕАЛУ У КЛАСИЧНІЙ ФІЛОСОФІЇ

Гуманітарний інститут Національного авіаційного університету

Анотація. У статті здійснюється культур-філософський аналіз феномену ідеалу у концепціях основних представників класичної філософії.

Ключові слова: культура, ідеал, цінність, образ, проект.

Вступ

Категорія ідеалу як продукту загальнолюдської культури в усі часи перебувала в площині філософсько-світоглядної рефлексії та отримувала своє конкретно-змістовне визначення і теоретико-методологічне обґрунтування у межах світоглядних прерогатив тієї чи іншої культурної епохи – космо-

Вищезгадані негативні тенденції у дослідженнях скептицизму потребують більш детального розгляду та корекції. Першочерговою задачею, безперечно, є встановлення прийнятного та зрозумілого погляду на те, що являє собою скептицизм. На нашу думку, найпростішим та очевидним рішенням буде звуження значення цього терміну та чітке визначення його меж. Найдоречнішим буде визначити скептицизм саме як вузьку античну теорію, яка закінчується на філософській спадщині Секста Емпірика. Даний підхід дозволить конкретизувати сам термін та сприятиме запобіганню різночитань та непорозумінь. Щодо тих течій, у яких наявні елементи античного скептицизму, доречним буде вживати слово «скепсис». Адже античний скептицизм, будучи завершеною течією, володіє певним переліком ознак, які після зупинки діяльності представників цієї течії більше не повторювалися. Відповідно до вищевказаних тверджень недоречним є і поділ скептицизму на повний і неповний. Це пов'язано з тим, що, розглядаючи скептицизм саме як вузьку античну течію, дослідники будуть мати справу лише з його повним варіантом.

Список літератури

1. Секст Эмпирик Сочинения в двух томах. Общ. ред. А. Ф. Лосева. Пер. с древнегреч. Т. 2. М. – Мысль, 1976. 421 с.
2. Лега В.П. Секст Эмпирик: Скептицизм как образ жизни. Mathesis. Из истории античной науки и философии. М., 1991, С. 210-219.
3. Гусев Д. А. История и теория классического скептицизма. М. – Прометей. 2005. 160с.
4. Юм Д. Трактат о человеческой природе. М.: Попурри, 1998. – 720с.

центризму, теоцентризму, антропоцентризму, гносеологізму тощо. Вони акумулювали різноманітні погляди на одну з фундаментальних проблем людського буття – проблему ідеалу. Вихідним методологічним підґрунтям філософського осмислення цієї проблеми є визнання його конкретно-історичної природи, адже з кожною новою культурною епохою

розуміння ідеалу видозмінювалося, відбувалася переоцінка, уточнення, конкретизація фундаментальних цінностей та цілей. І хоча ідеал спрямований у майбутнє, він обов'язково узгоджується з окремими тенденціями існуючої об'єктивної дійсності та базується на відповідних знаннях.

Важливою засадою формування ідеалів є усвідомлення суб'єктами діяльності своїх потреб та недовершеності наявної дійсності, відтак – необхідності її реального перетворення. У такий спосіб ідеал виступає необхідною умовою діяльності людини.

Аналіз досліджень і публікацій

Поняття ідеалу використовувалося ще у філософській думці Стародавньої Греції як первинна духовна субстанція світу (Ксенофан, Анаксагор, Демокрит), а пізніше зазнає диференціації з позицій людської діяльності та ієрархії інтересів (Платон, Арістотель). Ідеали Римської імперії були відображені у працях Сенеки та Цицерона та ін. У філософії Середньовіччя ідеал осмислювався як певне амбівалентне буття між божественним і земним (Августин, Плотин). Свобода та гуманізм, як суспільні ідеали були в основі філософії епохи Відродження (Т. Мор, Т. Кампанела). Вперше проблема ідеалу була теоретично визначена у німецькій класичній філософії (І. Кант, І. Фіхте, Ф. Шеллінг, Г. Гегель). Ідеал досліджувався як образ досконалості: як у суспільному житті, так і в мистецтві. З появою марксистської філософії ідеал розуміється як відображення матеріального буття та засади перетворення соціальної реальності.

Постановка завдання

Проблема ідеалу актуалізувалася в результаті серйозних методологічних і епістемологічних зрушень у сфері філософського знання, що безпосередньо пов'язано з кризою не тільки соціальних і політичних систем у сучасному світі, але і з кризою економічних моделей розвитку суспільства. Звернення до ідеалів минулого дозволяє глибше зрозуміти ідеали нинішні, знайти вирішення багатьох політичних, економічних, соціальних проблем та суспільних відносин. Авторка статті ставить завдання на підставі застосування культурно-історичного методологічного підходу показати трансформацію змісту поняття ідеалу у західноєвропейській класичній філософії.

Основна частина

Велике значення у життєдіяльності соціуму мають орієнтації на вищі цінності – ідеали. Феномен ідеалу є невід'ємним елементом духовності людини і суспільства. У ньому сконцентровані уявлення про найвищу досконалість, що виступає взірцем, нормою і метою, визначає спосіб та характер діяльності людини або соціуму загалом. Джерелом виникнення ідеалу завжди виступала потреба в подоланні суперечностей, що мали місце на тому чи іншому етапі розвитку культури. Він є певним протиставленням існуючому бажаного. Разом із тим, філософія культури надає можливість розрізняти культурні епохи, не лише ґрунтуючись на відмінностях у розвитку мистецтва, матеріального виробництва, соціальних відносин а й на певних відмінностях у розумінні суспільного ідеалу.

Із досить широкого трактування поняття ідеалу, яке наведено у словниках із різних соціально-гуманітарних дисциплін [2, 3 та ін.] авторка статті обирає розуміння поняття ідеалу як вищої цінності, вищого ступеню етичного уявлення про благо найбільш довершеного устрою суспільства. Однак, здійснюючи культур-філософську рецепцію поняття, ми не можемо відійти й від інших трактувань поняття ідеалу, що відповідали певним культурно-історичним умовам.

Етимологічно «ідеал» походить від грецького слова «ідея» (гр. *Idea*–ідея, образ, зразок, норма). Вже ранні грецькі філософи, такі як Ксенофонт, Анаксагор, Демокрит та інші, вживали термін «ідея». Особливістю вживання даного терміну в античну добу натурфілософського періоду є те, що «ідея» служить для вираження того, що має первинне духовне походження, є основою (субстанцією) світу.

В процесі переходу до класичного періоду давньогрецької філософії в ній виокремлюється ціла низка ідеалів: етичних, суспільно-політичних, педагогічних і інших. Ксенофонт у «Спогадах про Сократа» робить спробу знайти критерій краси: «Все добре і прекрасне стосовно того, для чого воно призначене, і навпаки, потворне стосовно до того, для чого воно не призначене» [4, с.95]. Однак, у його роздумах ще відсутнє прагнення до ідеалу як взірця для вдосконалення чогось існуючого.

У Греції на момент її культурно-цивілізаційного розквіту склався республіканський тип рабовласницької держави. Свободні громадяни колективно правили містами-державами – полісами. Це була своєрідна рабовласницька демократія, що формувала у греків особливий світогляд. Ідеалом суспільства була свободна і політично активна людина. Саме вона була суб'єктом і змістом культури. У «Державі» Платон окреслює концепцію ідеалу держави, що базується на ієрархічності людських душ у вигляді ієрархічного суспільства, в якому кожному слід «виконувати одну будь-яку роботу відповідно до своїх природних здібностей, крім того вчасно, не відволікаючись на інші роботи» [5, с.131]. Тенденція до злиття філософії та політики була оформлена Платоном у концепції ідеальної держави. Лише пізнавши ідею держави, вважає він, ми отримаємо її досконалий образ, з яким можна приступити до його влаштування, бо «недосконале не може служити мірою будь-чого» [5, с.258]. За Платоном, це знання повинно служити утвердженню й обґрунтуванню ідеалу як зразка для наслідування. Якщо ж керуватися випадковими думками про те, що таке держава, то отримаємо таку державу, яку маємо, бо «ніколи, ні в якому випадку не процвітатиме держава, якщо її не опишуть художники за божественним зразком» [5, с.254].

Проблему суспільного ідеалу осмислював і Арістотель. Філософ відстоював власну позицію, що в низці випадків суттєво відрізнялася від платонівської. Він зазначав, що все існуюче у природі має власну ціль. Аргументація Арістотеля була переважно етичною. На його думку, добротечність як певний стан рівноваги або «володіння серединою», що визначено у «Нікомаховій етиці», притаманний «середнім людям». Тобто формування громадянського

колективу та управління державою буде успішним за умови якомога більшої чисельності поміркованого середнього стану. Такі громадяни дотримуються безпечного способу життя, не намагаючись привласнити майно, що їм не належить, не прагнуть до влади і забезпечують дотримання закону.

Характер грецької філософії значно змінився після завоювань Олександра Македонського. Проект універсальної божественної монархії, під крилом якої Македонський бачив об'єднаними не тільки різні міста, але країни, народи і раси, знищив античний поліс. Міста-держави втратили свою свободу і автономію. Фундаментальна цінність духовного життя класичної Греції, яку Платон і Аристотель не лише стверджували в теорії, але і гіпостазували, – поліс як ідеальна форма просвіченої держави – руйнувалася на очах, втрачала сенс і свою життєву силу, дисонувала з духом нової епохи.

Становище громадян полісів змінилося. Якщо раніше вони брали активну участь в управлінні, що було не тільки їхнім правом, але вважалося обов'язком громадянина, то у великих військово-монархічних державах вплив окремої людини значно зменшився, що знайшло відображення у зміні характеру мислення. За нових обставин філософія стала шукати визначення нових принципів особистої поведінки. На перше місце вийшли питання етики, що знайшли відображення у визначенні ідеалів еллінського періоду. Попри значну різноманітність шкіл, головним питанням осмислення було щастя окремої людини, поза межами держави.

Цицерон зосереджує увагу на суспільній проблематиці, зокрема на етиці, прагнучи об'єднати частини різних філософських систем, які дають корисні знання. В етиці Цицерон багато в чому підтримує стоїків, значну увагу приділяє проблематиці доброчинності. Ідеальну форму державності Цицерон вважав реально здійсненою у практиці римської республіканської державності за кращих часів її існування.

З початком становлення християнства у Європі збільшується вплив релігійних факторів фактично у всіх складових культури. Філософія європейського Середньовіччя випродуковувала власні ідеали, що базувалися на християнському світогляді, пов'язаному з Божественною сутністю світу, суспільства і людини. В полеміці з Античністю ранні християни протиставляють розбещеності й аморальності римського суспільства ідеал суворого морального способу існування. Звернувши особливу увагу на сферу морального життя людини, поставивши християнську етику на чолі всієї філософії, вони підсумували в своєму вченні кращі здобутки людської культури того часу в морально-етичній сфері і звели їх до ідеалу, освятивши божественним авторитетом. Головний ідеал і мета устремлень християн були не на землі, а на небі, тому вони орієнтували свою теорію пізнання, онтологію, антропологію, етику і естетику на вічний і недосяжний Божественний ідеал.

Найвидатнішим християнським мислителем періоду патристики і одним із з "батьків церкви" був Аврелій Августин, який у трактаті «Про град Божий» зобразив ідеальний світ, у якому люди живуть за Божими законами. Найвищу сходинку в ієрархії цінностей Августина, як і у Плотина, займає абсолютна

краса. Її практично неможливо описати, важко досягти і тому вона апріорно приймається за певний безконечно високий ідеал прекрасного. Головне завдання релігії полягає у вдосконаленні природи людини. Вчення Августина «про два гради» стає першим широкомасштабним тлумаченням історії з точки зору задуму Божого про людину. Природне народження робить людину членом земного Граду і подальший рух шляхом культури не може вивести за його межі. «Громадяни, які належать до обох градусів, у мирському житті «перемішані»; грань, що відокремлює одних від інших, залишається для людини незримою, і тільки Богу вона видна. Очевидно, що в цих випадках «Град Божий» і «Град земний» не збігаються ні із землею державою, ні із видимою Церквою – у кожному випадку можна виявити громадян обох градусів. Вони по суті є двома містичними спільнотами, що складаються з людей, які переслідують принципово різні цілі» [6, с. 72]. Отже, можна констатувати, що ідеалом людини в культурі Середньовіччя були монахи і аскети, що добровільно відмовлялися від мирських благ з метою випробування душі, які ні на хвилину не забували про Бога.

Відродження, або Ренесанс – одна з найяскравіших епох у розвитку європейської культури, що охоплює майже три сторіччя із середини XIV в. до перших десятиліть XVII в. В цей час розпочався процес зародження буржуазних відносин на тлі кризи феодалізму, відбувалося складання націй і створення великих національних держав, з'явилася нова форма політичного устрою – абсолютна монархія, формувалися нові суспільні групи – буржуазія і наймані працівники.

Змінювався і духовний світ людини. Для культури Відродження характерним є світське сприйняття й осмислення світу, утвердження цінності земного буття, величі розуму і творчих здібностей людини, гідності особистості. Гуманізм (від лат. *Humanus* – людський) став ідейною основою культури Відродження. Проблема внутрішньо сформованої особи та ідеального суспільства посідала почесне місце в дослідженнях епохи Відродження. Людина епохи Відродження була охопленою жагою самоствердження, великих звершень, активного включення до громадського життя. Вона заново відкривала для себе світ природи, прагнула до глибокого її осмислення, захоплювалася її красою. Ідеал людини епохи Відродження – людина всебічно розвинена. Мислителі Відродження підняли до ідеї свободи як основного виміру людського існування.

Ідеали соціального устрою знайшли відображення у творчості Т. Мора та Т. Кампанелли, що розробили перші соціальні утопії [7, 8], які привабливо змальовували суспільство, побудоване на засадах соціальної рівності та спільної власності. По суті, відбулося відродження і оновлення ідей про міфічну добу людства і, зокрема, періоду Золотого віку. Досягнення ідеально якісних змін пов'язують із використанням достовірної інформації про навколишній світ: «...Вони володіють знаннями всіх мов і навмисно постійно відправляють по всьому світу розвідників і послів для ознайомлення зі звичаями, силами, образом правління та історією окремих народів і з усім, що є в них хорошого й поганого, для донесен-

ня потім своїй республіці» [7, с.35]. Виходячи із зазначеного можна говорити, що ідеї досконалого суспільного устрою, висловлені вказаними вище авторами, містили великий гуманістичний сенс для більш пізніх епох.

Оформлення й поширення культури власне Нового часу припадає на XVII-XVIII століття. Цей період перебуває між революціями: його відкривають революції в Нідерландах і Англії, а завершують війна за незалежність англійських колоній у Північній Америці і Французька революція (1789-1793). Упродовж цих двох віків остаточно утверджуються національні держави. При збереженні загальних закономірностей, взаємовпливу, певної моди чітко окреслюється культура кожної країни. Неповторна своєрідність пов'язана з національною мовою, традиціями, історією, а також з економічним, політичним устроєм. Найбільший вплив на європейський культурний процес у цей час справляють, кожна по своєму, дві країни – Англія і Франція.

УНовий час ідеал набуває нового значення. За переконанням мислителів Просвітництва, ідеал необхідно шукати на землі. Кожен повинен робити те, на що він здатний від природи і насолоджуватися плодами своїх діянь. У вивченні навколишнього світу та природи людини формується істинний ідеал суспільного устрою, який відповідає цій природі. Такими світоглядними засадами керувалися французькі матеріалісти XVIII століття – К.-А.Гельвецій, Д.Дідро та ін. Так з'явився новий політичний ідеал, що трансформувався в формулу: «Свобода, рівність, братерство».Хай кожна людина робить те, що вона хоче і може, аби лише не приносила шкоди свободі іншої людини [9, с.119]. Тобто ці засади політичного ідеалу стали основними принципами формування сучасної західної демократії.

Особливе місце в історії трактування поняття ідеалу в ті часи займали соціалісти–утопісти. А.Сен-Сімон і Ш.Фур'є прагнули знайти вихід із моральної та інтелектуальної кризи і єдиним порятунком людства від загрози фізичної і моральної деградації вони вбачали у соціалізмі. Людство поставлене перед неунікною альтернативою: або повне панування релігії, або розквіт розумових і фізичних здібностей кожної людини в умовах суспільної власності на засоби виробництва на основі раціонального, розумного ведення суспільних справ, знищення експлуатації людини людиною. Можна говорити, що і на сьогодні, в умовах кризи українського суспільства, ці ідеали залишаються надзвичайно актуальними.

У критиці християнства Л.Фейєрбах не обминув пов'язани з релігією ідеали. Причину матеріального зубожіння християнського світу він вбачав у теологічній інтенціональності ідеалу. Окрім релігійного змісту, людина повинна поставити собі інший ідеал – цілісної, дієвої, всебічно розвиненої, доведеної і освіченої людини. До цього ідеалу повинно відноситися не лише спасіння душі, не лише духовна досконалість, але й досконалість тілесна, тілесне благополуччя і здоров'я [12, с.778]. Отже, філософ значно розширив теологічні межі ідеального світу людини. Однак його розуміння ідеалу знаходилось поза контекстом соціальної природи людини.

Попри різноманітність ідей та прогресивних поглядів філософів Просвітництва, у філософівXVIIIст.дійсно революційного розмаху набув ідеалівнодумства. В теоріяхпросвітителівще не було прямого заклику до поваленнядержавного ладу, але вони впроваджували масову свідомістьдумку про можливість перебудовисуспільства.У цьому полягавреволюційнийхарактервпливуфілософськихідеалів Просвітництвана суспільну свідомість та подальший розвиток Західно-Європейської цивілізації.

Основною проблемою філософського розуміння ідеалу мислителями Просвітництвабули спроби віднайти його у реальному бутті. І.Кант повернув ідеал у площину пізнання «чистого розуму» шляхом надання людській волі автономії від зовнішніх чинників. На цьому розумінні свободи волі І.Кант вибудував свою концепцію морального ідеалу добра. Моральний вчинок не повинен переслідувати корисливої мети, в його основі лежить категоричний імператив, тобто всезагальне повеління. Його І.Кант сформулював так: «Вчиняй так, щоб максима твоєї волі завжди могла стати принципом для всезагального законодавства» [10, с.261]. Зазначимо, що введення І.Кантом у філософську систему пізнання категоричного імперативу та категорії трансцендентальної аперцепції зробило можливим осмислення людиною низки філософських категорій – ноуменів, які знаходяться поза межами людського досвіду, у тому числі й ідеалу.

Підхід І.Канта дозволив Г.Гегелю розробити власну теорію діалектичного ідеалізму. За Г.Гегелем, зміст ідеалу – це не відносно вузький вищий моральний принцип, а сама абсолютна ідея – всезагальна категорія. До того ж, абсолютна ідея не обов'язково повинна уособлюватися в індивідуумі. Вона може «відчужуватися» і «матеріалізуватися» і в державі, і в правових настановах, і в будь-яких інших суспільних явищах. Ідеал – це сам рух уперед, який мислиться з точки зору його всезагальних контурів і законів, що поступово, від століття до століття, окреслюються крізь хаотичне переплетіння подій і поглядів. Ідеал – це величне оновлення духовного світу, яке «знімає» кожен досягнутий ним стан. Проте в суспільному житті ідеал завжди заплямований і обтяжений своєю матеріальною формою, формою практичної діяльності людей. Тому – це не повноцінний і не досконалий ідеал.

Г.Гегель допоміг філософії порвати з уявленнями про ідеал як про ілюзію, що вічно приваблює людину своєю красою, але і вічно обманює, стаючи непримиримим антиподом «існуючого» взагалі. Отже, ідеал як образ вищої досконалості є досяжним для людини в мисленні, «адже людина – це повне зосередження ідеалу, живе за своєю суттю і є певним «тепер» і «тут», наявністю індивідуальної безкінечності, а життя передбачає існування протилежності лише в зовнішній природі і, відповідно, зв'язок із цією природою і діяльність в її межах» [11, с.250]. У Г.Гегеля форми трансцендентальної суб'єктивності були значно більші, ніж у І.Канта, відокремлені від індивідуальної свідомості.Суб'єктом знання у Г.Гегеля виступає людська історія, взята як ціле, як деякий «об'єктивний дух», або субстанція – суб'єкт. Вона має не жорстко фіксовані, а рухливі форми, що перебувають у

діалектичному розвитку, які постають як історичні форми культури. Можна стверджувати, що бачення Г.Гегеля знаходиться понад культурними епохами, адже базується на глибокому аналізі попередніх здобутків та окреслює межі майбутнього.

Висновки

Як показав проведений культур-філософський аналіз творів провідних філософів класичної доби, у філософській думці мислителів переважала ідея формування ідеалу як проекту, образу, недосяжного у реальному житті. Очевидно, що ідеали, відображені в творах філософів Античності, Середньовіччя та Відродження, містили ті моральні, етичні естетичні та соціальні прагнення, які відповідали конкретно історичним умовам, у яких перебувало людство. Завжди в силі залишався той факт, що ідеал виступав як усвідомлення людських потреб та прагнень.

Беручи до уваги різні точки зору, висловлені в різні часи та епохи, можна констатувати, що об'єктивність ідеалу полягала в тому, що він виникає як об'єктивна необхідність, яка відображає об'єктивні потреби в удосконаленні певного суспільства, держави, особистості. У філософії Античності та Середньовіччя суб'єктивність ідеалу виявлялась у тому, що він формувався у свідомості суб'єкта, який перебуває під впливом різноманітних чинників.

У класичній філософії ідеалом поставала гармонія світобудови, людини і світу, людських відносин у суспільстві. Гармонізація основних типів взаємозв'язків у природі і суспільстві була джерелом головних цінностей класичної культури, що істотно спиралася на античні зразки. Зокрема, у вченні

Г.Гегеля ідеал набуває значення над особистісної категорії. Суб'єктом пізнання у нього виступає людська історія у вигляді історичних форм культури. Саме із цього часу починають розуміти соціальний ідеал як такий, що визначає досконалий стан соціальних об'єктів та відображає найбільш значимі цінності ідеальної культури, що є критерієм оцінки реальності орієнтиром діяльності. Отже, ідеал у контексті класичної філософії еволюціонував від суб'єктивно-особистісного набуття суспільних форм.

Список літератури

1. Идеал // Философский энциклопедический словарь. / Е.Ф. Губский, Г.В. Кораблева, В.А. Лутченко // М.: ИНФРА-М, 1998. – 576 с.
2. Идеал // Философия: Энциклопедический словарь. / Под редакцией А.А. Ивина // М.: Гардарики, 2004. – 1072 с.
3. Идеал // Философский энциклопедический словарь. / Гл. редакция: Л. Ф. Ильичёв, П. Н. Федосеев, С. М. Ковалёв, В. Г. Панов // М.: Советская энциклопедия. 1983. – 840 с.
4. Ксенофонт. Воспоминание о Сократе/ Ксенофонт // – М.: Наука, 1993.- 379 с.
5. Платон. Государство // Платон. Соч. в 4 т. Т.3/общ.ред. А.Ф.Лосева, В.Ф. Асмуса, А.А. Тахо-Годи. – Пер. с древнегреч. – М.: Мысль, 1994. 654 с. – (Филос. Наследие).
6. Августин Блаженный. О граде Божиим. – Мн.: Харвест, М.: АСТ, 2000. – 1296 с.
7. Мор Т. Утопия/Т.Мор. – М.: Наука, 1978.-415 с.
8. Кампанелла Т. Город Солнца/ Т.Кампанелла. – М.–Л.: Наука, 1947.-175 с.
9. Ильенков Э. В. Проблема идеала в философии / Э.В.Ильенков // Вопросы философии. – 1962. – №10. – С. 118–129; 1963.–№ 12.– С. 132–145.
10. Кант И. Сочинения в шести томах / И. Кант. – М.: Мысль, 1965.–Т. 4.– Ч. 1.-544 с.
11. Гегель Г.В.Ф. Сочинения. Лекции по эстетике / Г.В.Ф.Гегель. – М.: Гос.соц.-экон. изд-во, 1938. – Т. 12. –472 с.

А. Н. Клешня

ПОНЯТИЕ ИДЕАЛА В КЛАССИЧЕСКОЙ ФИЛОСОФИИ

В статье осуществляется культур-философский анализ феномена идеала в концепциях основных представителей классической философии.

Ключевые слова: культура, идеал, ценность, образ, проект.

A. Kleshnya

THE CONCEPT OF IDEAL IN CLASSICAL PHILOSOPHY

The article from the standpoint of cultural and philosophical analysis is in understanding the phenomenon of ideal concepts of the main representatives of classical philosophy.

Keywords: culture, the ideal value, image, project.

УДК 1: 316.3

М.В. Сабадуха

ПРОБЛЕМА СПРАВЕДЛИВОСТІ У ФІЛОСОФІЇ ПЛАТОНА

Житомирський державний університет імені Івана Франка

Анотація. У статті досліджено проблему справедливості у філософії Платона в єдності екзистенційних аспектів людського буття та процесу державотворення. Доведено, що поняття справедливості трактується як чеснота, що відповідає ідеалу та належному, й водночас як необхідна умова взаємовідносин між людьми.

Ключові слова: Справедливість, несправедливість, Платон, державотворення, здібності, виховання, чеснота, щастя

Вступ

Проблема справедливості залишається актуальною для сучасної людини, особливо в контексті екзистенційної порожнечі, що охопила людство в середині ХХ століття. Незважаючи на науково-технічні досягнення, людина не відчуває вкоріненості в бут-

тя, переважають почуття самотності, невдоволеності, страху, духовної пригніченості. Узагальнюючи цей внутрішній стан людини ХХ століття, В. Франкл зазначив, що її свідомість знаходиться в стані «екзистенційного вакууму» [9, с. 24]. Вважаємо, що однією з причин, які породжують екзистенційні про-